

КОЛО(♡)СІМ'І
Центр здоров'я та розвитку

«ЯК СТВОРИТИ ЦЕНТР ПСИХІЧНОГО ЗДОРОВ'Я ДЛЯ ДІТЕЙ, МОЛОДІ ТА ЧЛЕНІВ ЇХ РОДИН?»

10-крокове керівництво

Видання здійснене за підтримки Бюро співробітництва Швейцарії в Україні

10-кроків до створення спільного центру психічного здоров'я для дітей, молоді та членів їх родин (СЦПЗ-ДМ)

1. Розробка моделі
2. Юридична реєстрація і ліцензування
3. Економічне планування
4. Підготовка приміщення
5. Формування команди
6. Просвітництво і реклама
7. Розвиток мережевої взаємодії
8. Розвиток терапевтичних програм
9. Розвиток превентивних програм
10. Організація супровідних процесів

«Майбутнє наших
суспільств
залежатиме від
того, яку увагу ми
приділяємо охороні
психічного здоров'я
наших дітей
сьогодні»

Ахмед Окаша
президент Світової
асоціації психіатрів

ПСИХІЧНЕ ЗДОРОВ'Я ДІТЕЙ

ВАЖЛИВЕ!

Чому потрібні у громадах центри психічного здоров'я для дітей, молоді та членів їх родин?

- 10% дітей і 20% молоді мають проблеми у сфері психічного здоров'я
- Лише 20-30% дітей та молоді з психічними розладами отримують належну допомогу
- Наслідки неотриманої вчасно допомоги можуть мати виражений негативний вплив на життя та розвиток особи
- Існують ефективні науковообґрунтовані форми допомоги – втім, на жаль, вони є недоступні великій частині дітей та молоді
- Більшість цих послуг можуть і мають надаватися дітям у спільноті в амбулаторних умовах

Наслідки неотриманої вчасно допомоги можуть мати виражений негативний вплив на життя та розвиток особи, її родини та громади

- Негативний вплив на функціонування та розвиток дитини у різних сферах
- Частина розладів ведуть до неповносправності, обмеження функціонування та життєдіяльності у тій чи іншій сфері
- Хронічний перебіг: 50% психічних розладів дорослих матимуть початок у віці до 14 років, 75% - до 18 років
- 70% молоді, що мають проблеми із законом, мають психічний розлад
- Психічні захворювання є провідною причиною інвалідизації у віці 10-24 років
- Суїцид є в трійці лідерів причин смерті підлітків

Ключові проблеми у даній сфері в Україні

- Проблема фахових ресурсів: наявності спеціалістів, якості освіти, оплати праці та ін.
- Проблема браку знань в громаді
- Проблема стигми та упереджень щодо звернення за допомогою
- Проблема недоступності доказових методів допомоги (психотерапевтичних, окремих фармакологічних, педагогічних та ін.)
- Проблеми мережевої взаємодії, ефективної багаторівневої взаємодії (зокрема ролі первинної ланки)
- Проблема організації допомоги в середовищі освітніх закладів
- Проблема соціального захисту дітей від скривдження
- Проблема дефіциту мультидисциплінарних, сімейно-центрованих центрів психічного здоров'я у громадах
- Проблема дефіциту програм превенції та промоції психічного здоров'я

ПЗ – 7П

- П1 - **Превенція**
- П2- **Просвіта**
- ПЗ - Освіта і регуляція ролі **Первинної ланки**
- П4 - **Протоколи** – маршрути
- П+М – **Підтримка** координованої **мережевої співпраці** і розвиток багаторівневої моделі послуг
- П+Ф – **Плекання фахівців** (освіта, лідерство, спільнота, фінансування)
- П-С – **Подолання стигми**

Національна стратегія: 7П задля психічного здоров'я

Створення спільнотних центрів в Україні

- Є одним з ключовим аспектів створення в громадах осередків (команд) турботи про психічне здоров'я дітей та молоді
- Ці команди можуть стати потенційними лідерами та основною рушійною силою реформ/змін
- Економічні механізми «кошти йдуть за клієнтом» стимулюватимуть конкурентний розвиток якісних програм
- Центри будуть зацікавлені у якісних послугах, а тому вболіватимуть за освіту фахівців у сучасних, ефективних підходах, що стимулюватиме розвиток освітніх програм
- Центри будуть зацікавлені в просвітництві і налагодженні мережевої співпраці – що вестиме до збільшення активностей у цій сфері

«Спільнотні центри — ключова ланка
реформування і розвитку системи турботи
про психічне здоров'я дітей та молоді»

1

— РОЗРОБКА МОДЕЛІ —

«Коли ми беремося за творення чогось нового
— ключовим є мати бачення, мати план...»

Модель

- Це насамперед концепція центру та його функцій
- Це бачення того, як центр буде працювати, його спеціалізації, послуг
- Це елементи ідентичності – назва, логотип, цінності, місія і візія
- Це бачення команди
- Це бачення плану розвитку
- Це інтеграція універсальних елементів СЦПЗ-ДМ і унікальних саме цього центру

Функції центру

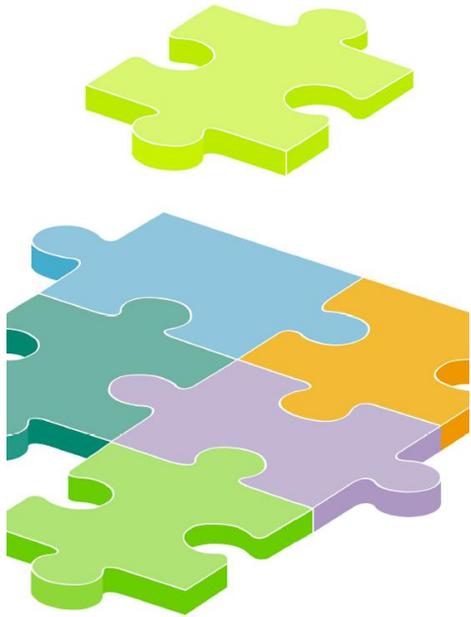
1. Просвітництво і подолання стигми
2. Побудова мережевої співпраці
3. Надання допомоги дітям, молоді та їх рідним:
  - Обстеження, представлення інформації, скерування
  - Надання допомоги: лікування, супровід, попередження рецидивів
  - Координація допомоги в мережі
  - Програми підтримки батькам
4. Програми превенції (попередження розладів/рецидивів) і промоції (плекання) психічного здоров'я
5. Навчання і розвиток фахівців

Базові універсальні засади моделі СЦПЗ-ДМ

- **Сімейна центрованість** – робота в контексті родини, партнерство з батьками, підтримка родини як основного середовища життя дитини
- **Біопсихосоціальна модель та доказовість** – забезпечення комплексного інтегрованого підходу у відповідності до сучасних науковообґрунтованих міжнародних протоколів
- **Спільнотна модель** – локалізація в громаді, в звичному середовищі життя, доступність
- **Командний підхід** – мультидисциплінарна команда фахівців, що надає послуги
- **Мережевий підхід** – взаємодія з усіма важливими сферами життя дитини (школа, сім'я та ін.), робота в середовищі, **просвітництво** і подолання стигми
- **Раннє Втручання** – забезпечення вчасного виявлення розладів/проблем та вчасної ефективної допомоги
- **Превенція** (попередження розладів/рецидивів) і **промоція** (плекання психологічного розвитку і благополуччя) - не лише терапія!
- **Етичні** стандарти – допомога базується на дотриманні прав людини і прав дитини зокрема, повазі до гідності кожної особи, базових етичних принципах роботи у даній сфері

Базові компоненти моделі СЦПЗ-ДП

- Ідея – місія, візія, цінності
- Айдентика – назва, логотип, фірмовий стиль і т.д.
- Підготовлена команда фахівців
- Відповідно обладнане приміщення
- Організаційна модель: протоколи, процедури, політики праці
- Належна юридична організація
- Належна фінансова організація
- Пакет послуг – діагностичні, терапевтичні послуги + програми превенції і промоції психічного здоров'я
- Реклама і просвітництво
- Мережева взаємодія
- План розвитку центру

Опис моделі

- Можна починати з базового опису, а потім його доопрацьовувати, оскільки модель ростиме разом з центром і командою!
- Втім, сама спроба описати дозволяє краще сформулювати і зрозуміти модель, а також побачити ті компоненти, які необхідно доопрацювати
- Опис моделі буде важливим для усіх подальших кроків

2

ЮРИДИЧНА
РЕЄСТРАЦІЯ І
ЛІЦЕНЗУВАННЯ

«Перш, ніж центр почне працювати —
ВАЖЛИВО, ЩОБИ УСЯ ЙОГО ДІЯЛЬНІСТЬ
БУЛА ПРИВЕДЕНА ДО НОРМ ЗАКОНОДАВЧОГО
ТА РЕГУЛЯТОРНОГО ПОЛЯ...»

Юридичні аспекти

- Вибір юридичної форми власності та надання послуг
- Одержання ліцензії на медичну практику
- Акредитація фахівців у методах психотерапевтичної допомоги
- При потребі: укладання угод оренди, трудових угод з працівниками
- Потенційно: угода з Національною службою здоров'я України
- Забезпечення інших юридичних аспектів праці центру (при потребі)

Ліцензування медичної практики

- Для медичних працівників (зокрема, дитячого психіатра) необхідно мати медичну ліцензію, яка може бути в залежності від юридичної форми реєстрація на ФОПа чи на установу
- Відповідно необхідно оформити медичну ліцензію на діяльність лікарів
- Детальніше про ліцензування медичної практики див. <http://moz.gov.ua/licenzuvannja>

Вибір юридичної форми власності

- Спільнотні центри психічного здоров'я можуть функціонувати у різних юридичних форматах - фізична особа-підприємець (і наймані працівники), товариство з обмеженою відповідальністю, комунальне некомерційне підприємство та ін.
- Відповідно вам необхідно уважно вивчити усі переваги/недоліки кожної форми власності, особливості оподаткування та провадження діяльності пов'язані з цими видами власності і вибрати оптимальну для вас юридично форму власності і провести в разі потреби необхідну юридичну реєстрацію
- Детальнішу інформацію та безкоштовні юридичні консультації з цих питань можна отримати в координаційному центрі правової допомоги при Міністерстві юстиції України: <https://legaid.gov.ua>

Акредитація фахівців у методах психотерапевтичної допомоги

- В Україні на даний момент здійснюється реформування системи надання психотерапевтичної допомоги – згідно пропонованого плану – оплата з коштів Національної служби здоров'я України здійснюватиметься відповідно до методів вказаних у міжнародних протоколах фахівцям, які мають акредитацію у даних методах згідно стандартів міжнародних фахових асоціацій
- Детальніше див. [документ МОЗ України «Про застосування методів психологічної та психотерапевтичної допомоги»](#)
- Відповідно важливо, щоби фахівці, які надаватимуть психотерапевтичну допомогу, здобули повну освіту у відповідності до акредитаційних вимог і були у реєстрі акредитованих терапевтів відповідних фахових асоціацій
- Див. для прикладу процедуру акредитації Української асоціації когнітивно-поведінкової терапії:
<http://uacbt.org.ua/akredytatsiya/>

Укладання угоди з Національною службою здоров'я України

- У майбутньому згідно медичної реформи передбачено, що кошти за спеціалізовану медичну допомогу (зокрема у сфері охорони психічного здоров'я) фінансуватимуться за принципом «кошти ідуть за клієнтом»
- Відповідно, коли будуть розроблені регуляції щодо оплати пакетів цих спеціалізованих медичних послуг, буде можливо надавати такі послуги за оплату Національної служби здоров'я України
- Відповідно, фахівцям чи установі буде необхідно для цього укласти угоду з Національною службою здоров'я України та приєднатися до електронної системи охорони здоров'я
- Детальніше: <https://nszu.gov.ua/>

3

ЕКОНОМІЧНЕ
ПЛАНУВАННЯ

«БЕЗ ЕФЕКТИВНОЇ ФІНАНСОВОЇ МОДЕЛІ НЕМОЖЛИВЕ ЕФЕКТИВНЕ ФУНКЦІОНУВАННЯ ЦЕНТРУ...»

Фінансова модель

- Аналіз витрат на запуск центру
- Фінансова модель діяльності центру:
  - Аналіз прогнозованих надходжень коштів
  - Аналіз планованих витрат
  - Податки
  - Політика ціноутворення
  - Забезпечення соціальних послуг
  - Політика оплати праці працівника
- Бюджет розвитку
- Організація фінансових процесів

Аналіз бюджету запуску центру

- Залучення консультантів (при потребі)
- Дизайн – айдентика, приміщення, рекламні матеріали
- Приміщення – купівля/оренда
- Приміщення – ремонт, обладнання
- Приміщення – обладнання
- Витрати пов'язані з юридичною реєстрацією, ліцензуванням та ін.
- Навчання фахівців і формування команди
- Вебсайт, реклама

— Передбачення витрат —

- Оренда приміщення (за умови оренди)
- Комунальні витрати
- Оплата адміністративним працівникам (адміністратор, бухгалтер)
- Оплата працівникам, що надають послуги (в залежності від контракту стабільна зарплата, погодинна оплата, % від оплати та ін.)
- Прибирання
- Поточні витрати (канцтовари, витратні матеріали та ін.)
- Інші витрати

Можливі джерела фінансування СЦПЗ-ДП

- Оплата користувачів послуг
- Оплата з Національної служби здоров'я України
- Інвестиційні кошти
- Гранти та соціальні проекти/програми
- Благодійні пожертви

Можливі шляхи забезпечення соціальних послуг

- Знижки та благодійність за рахунок центру і фахівців
- Оплата з Національної служби здоров'я України
- Оплата послуг за рахунок грантів, соціальних програм, благодійних пожертв
- Залучення молодих фахівців для надання соціальних послуг і водночас можливості практичного досвіду
- Розробка «соціальних пакетів» послуг (окрема черга, базова кількість послуг)
- Перескерування у інші установи, що мають бюджет на соціальні послуги

Політика ціноутворення

- Аналіз послуги та її цінності
- Врахування собівартості послуг, податків і фінансових потреб центру
- Аналіз ринкових цін, попиту, платоспроможності клієнтів
- Розгляд можливості диференційованої (шкальної) ціни послуги (звичайна ціна і «соціальна» ціна)
- Формування можливих «пакетів», знижок та ін.

Політика оплати праці

- Важливо, щоби фахівці мали гідні зарплати, які даватимуть їм економічну безпеку
- Належна оплата є захистом від вигорання (фахівці не мусять «підробляти» додатково, мають можливість на відпочинок, належну турботу про своє благополуччя)
- Належна оплата обумовлює професійний розвиток фахівців (у них є можливість інвестувати час і кошти у навчання)
- Втім звісно має бути збалансована з усіма іншими компонентами моделі центру
- Має бути пов'язана з професійним рівнем фахівця і об'ємом роботи

Бюджет розвитку

- Є дуже важливо забезпечити фінансово не лише поточне функціонування центру, але і його розвиток
- Можливі сфери розвитку:
  - Навчання фахівців та команди
  - Закупівля методик та додаткового обладнання
  - Просвітництво та освітні ініціативи у мережі
  - Розширення центру (нові приміщення, послуги і т.д.)

Організація фінансових процесів

- Бухгалтер
- Прийняття оплат
- Виплати заробітної плати
- Оплата інших витрат
- Сплата податків
- Менеджмент банківського рахунку, готівкових коштів
- Та ін.

4

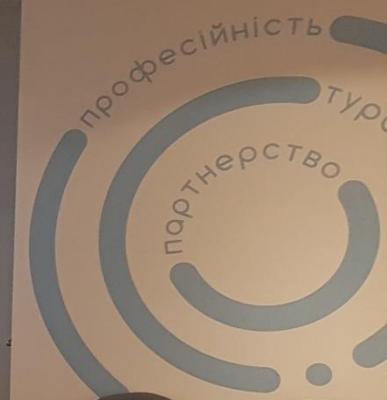

ПІДГОТОВКА
ПРИМІЩЕННЯ

Центр здоров'я та розвитку

«Приміщення спільного центру для дітей та молоді має створювати відчуття затишку, комфорту, безпеки, тепла...»

Приміщення

- Нежитловий фонд
- Доступність для людей з особливими потребами
- Зручне розташування
- Щонайменше від 100 м²
- Зона рецепції + щонайменше 4-5 кімнат для занять, кімната персоналу, санвузол, господарське приміщення
- Належний дизайн
- Належний ремонт
- Омеблювання

Кімнати

- Зона реєстрації (міні-гардероб, зона очікування з м'якими кріслами, журнальним столиком, робоче місце для адміністратора, міні ігрова зона для дітей, кулер, книжки, дошка оголошень)
- Консультаційні кімнати (щонайменше 3-4 по 12-16 м² кожна, мінімальне обладнання – шафа для інвентаря та документів, крісла і кушетка для відвідувачів, стіл/дитячий столик)
- Кімната для групових занять і семінарів для дітей, молоді, батьків (від 25 м², крісла, що складаються, дошка, проектор, екран, інвентар для дитячих групових занять)
- Кімната персоналу (крісла, робочі столи, міні-кухня, шафа для документації і інвентаря, шафа-гардероб)
- Санвузол
- Господарське приміщення

Рекомендації

- Відповідність санітарно-гігієнічним вимогам
- Забезпечення доступності для людей з особливими потребами
- Особлива увага до безпеки – немає нічого, що може впасти, перевернутися, розбитися і т.д.
- Шафи, шухляди мають замикатися на ключ, задля безпеки дітей і захисту вмісту
- Належна звукоізоляція, захист конфіденційності
- Інвентар бути в шафах і витягуватися під конкретну дитину і заняття
- Достатньо простора, комфортна зона рецепції
- Брендуння приміщення в стилі айдентики центру

Приклад: див. архітектурний брендбук «Кола сім'ї»

Приклад: ЗОНА РЕЦЕПЦІЇ

Приклад: зона реценції

Приклад: ФРАГМЕНТ КАБІНЕТУ

Приклад: ЗАЛ
ДЛЯ ГРУПОВИХ
ЗАНЯТЬ,
СЕМІНАРІВ

Приклад: фрагмент кімнати персоналу

Приклад: фрагмент кімнати персоналу

5

ФОРМУВАННЯ
КОМАНДИ

«Фахівці – найбільший ресурс центру психічного здоров'я, їх треба відповідно підбирати, навчати, берегти і плекати...»

— Базовий склад команди —

- Дитячий та підлітковий психіатр
- Психолог
- Логопед
- Спеціальний педагог
- Адміністратор
- Можливі інші фахівці: медична сестра, соціальний працівник, заняттєвий терапевт та ін.

Психіатр

- Обстеження
- Представлення батькам та дитині/підлітку даних обстеження
- Планування допомоги
- Координація плану допомоги з командою
- Медикаментозна терапія (при потребі)
- Психотерапевтична допомога (за наявності додаткової освіти)

Психолог

- Спеціалізовані методики психологічного обстеження
- Поведінкова терапія/супровід батьків
- Індивідуальна психотерапія дитині чи молодій особі (КПТ, інші доказові підходи згідно протоколів)
- Сімейна терапія
- Проведення групових занять
- Інші методики (згідно протоколів, за потребою та наявністю додаткової освіти)

Logoneg

- Спеціалізовані методики логопедичного обстеження
- Індивідуальні логопедичні заняття з дитиною
- Консультування батьків з приводу розвитку мовлення у дитини, навчання, як взаємодіяти з дитиною вдома
- Проведення групових занять, зосереджених на розвитку мовлення, комунікації, соціальної взаємодії

Педагог

- Спеціалізовані методики педагогічного обстеження
- Індивідуальні педагогічні заняття з дитиною
- Консультування батьків з приводу розвитку дитини, навчання, як взаємодіяти з дитиною вдома
- Проведення групових педагогічних занять , зосереджених на загальному розвитку дитини, комунікації, соціальної взаємодії

Адміністратор

- Реєстрація запису на консультацію
- Організація послуг та логістики центру
- Комунікація з батьками щодо організації послуг
- Турбота про відвідувачів центру
- Організація оплат
- Координація графіку послуг, роботи фахівців, використання кабінетів
- Інформування, реклама
- Аналіз і звітність

Принципи відбору

- Відповідні цінності і належна мотивація
- Особистісна зрілість
- Фахова компетентність // відкритість та вміння вчитися
- Уміння працювати в команді

Навчання фахівців

- Навчання для роботи у сфері охорони психічного здоров'я дітей та молоді – єдина програма для усіх фахівців – важливість «спільної мови»
- Навчання специфічних до фаху методик
- Навчання як члена команди
- Навчання мета-навичок (наприклад, планування, презентацій та ін.)
- Навчання навичок турботи про себе, захисту від вигорання
- Ключовим є здобуття компетентностей
- У розвитку практичних компетентностей ключовою є супервізована клінічна практика

Напрямки розвитку

- Розвиток професійний – знання, навички, клінічне мислення
- Розвиток особистісний
- Розвиток лідерства, творчості, мета-навичків
- Розвиток командної взаємодії
- Турбота про «розгорання» і захист від вигорання

Для команди

- Вступний тренінг
- Щотижневі збори, супервізії
- Щомісячні «методичні дні»
- Періодичні спеціальні події – семінари, «дні команди», святкування, події на виїзді та ін.

6

ПРОСВІТНИЦТВО
І РЕКЛАМА

«Просвітництво має бути інтегроване
в щоденну працю центрів психічного
здоров'я»

— Завдання просвітництва —

- Нести наукові знання
- Долати міфи
- Протидіяти стигмі та упередженням
- Змінювати ставлення до осіб з проблемами у сфері психічного здоров'я та їх рідних
- Ширити і утверджувати цінності
- Надихати

— Напрямки просвітництва —

- У мережі – навчання для учасників мережі – вчителі, соціальні працівники, сімейні лікарі і т.д.
- У мережі – поширення просвітницьких матеріалів
- У громаді – соціальні просвітницькі події
- У масмедія і соціальних мережах
- У середовищі батьків (напр., батьківські збори, «форум родини» і т.п.)
- У середовищі дітей та молоді

Засоби просвітництва

- Просвітницькі лекції і навчальні семінари фахівцям
- Події для батьків, для сімей
- Короткі просвітницькі мультфільми
- Відеолекції
- Буклети і брошури
- Вебсайт
- Залучення медіа
- Спеціальні дні/тижні/місяці присвячені просвітництву щодо певного роду проблеми

Специфічні програми просвітництва

- Щодо конкретних розладів та проблем
- «Націлені» на специфічні середовища і їх роль у виявленні чи допомозі
- З вибором специфічних методів
- З вибором специфічних «послань»
- З моніторингом специфічних результатів (напр., кількість звернень за допомогою, вчасність звернення і т.п.)

Просвітництво орієнтоване на вчасне виявлення, звернення за належною допомогою та організацію належної допомоги та підтримки у соціальному середовищі

Загальне просвітництво у громаді:
поширення наукових знань і подолання міфів

Просвітництво в середовищі батьків:
розуміння ГРДУ, ефективних шляхів допомоги, знань щодо поведінкового керівництва

Просвітництво в середовищі фахівців медичної первинної ланки:
розуміння ГРДУ та шляхів допомоги, вміння виявити, впровадження скринінгових інструментів та процедур, скерувати батьків, моніторити в процесі вікового розвитку

Просвітництво в середовищі закладів освіти:
розуміння ГРДУ та шляхів допомоги, вміння виявити, скерувати батьків, впровадження поведінкового керівництва і методик допомоги в закладах освіти

Просвітництво в інших середовищах (неврологи, інші лікарі, спортивні секції, соціальні служби, гуртки, Церква та ін.)
розуміння ГРДУ та шляхів допомоги, вміння виявити, скерувати, організувати належну підтримку в середовищі

Приклад: просвітництво в межах програми допомоги дітям з ГРДУ

Подолання стигми

- Насамперед події, які сприяють особистій взаємодії, стосунку, можливості зустрічі
- Події, що створюють новий досвід, який коригує існуючі міфи та упередження
- Події, які бажано робити в команді – фахівці – батьки – клієнти
- Події, до яких треба добрі сценарії і творчий підхід
- Сила історій
- Сила особистого прикладу
- Вибір мішеней і вибір засобів

Приклади подій

- Відкриті зустрічі-свідчення батьків, осіб, що мають досвід життя з неповносправністю чи психічним розладом
- Перегляд і обговорення художніх чи документальних фільмів (для молоді)
- Театральна дитяча студія (інтегративна)
- Використання терапевтичних казок та їх обговорення (молодша школа)
- Поширення в соцмережах коротких анімованих мультфільмів і відеороликів
- День психічного здоров'я: особисті історії
- Виставка малюнків
- Та ін.

Поради

- Просвітництво не має бути первинно рекламою центру, а має бути просвітництвом щодо проблеми і шляхів вирішення (і це буде найкраща реклама центру!)
- Просвітництво не лише несе інформацію, але й будує мережу стосунків і співпраці
- Давати цінні знання і навички – а не загальні ідеї
- Якісні супровідні матеріали
- Розповідати історії і давати приклади
- Передати ентузіазм і передати ставлення
- Добре організовувати логістику
- З увагою ставитися до можливого «іншого ракурсу сприйняття» даної проблеми – шукати розуміння, бути смиренними, будувати партнерство

Реклама

- Інтегрована з завданням просвітництва
- Поширення інформації про проблеми, з якими працює центр і водночас інформації про методи допомоги (які надаються в центрі)
- Навчання для працівників первинної ланки (лікарі, вчителі та ін.) щодо специфічних проблем (наприклад, розладу гіперактивності з дефіцитом уваги) має включати теж навчання, як виявляти, як скеровувати, як підтримувати
- Якісні роздаткові матеріали з інформацією про центр і послуги
- Присутність в мережі (сайт, фейсбук, ютюб і т.д.)

7

РОЗВИТОК
МЕРЕЖЕВОЇ
ВЗАЄМОДІЇ

НАСЛІДКИ НЕОТРИМАНОЇ ДОПОМОГИ

- Негативний вплив на функціонування та розвиток дитини у різних сферах
- Частини розладів ведуть до нетерпимості у ній чи інших сферах
- Хронічний перебіг: 50% покращення розладів доросліха мають почати у віці до 14 років
- 20% людей, які мають психічний розлад, мають професійні труднощі, навіть професійні успіхи

«У сфері охорони психічного здоров'я дітей та молоді ми можемо бути ефективні лише, коли працюємо разом, коли будуємо мережу співпраці...»

Роль СЦПЗ-ДМ

- Просвіта у мережі
- Розвиток співпраці і координація взаємодії у мережі (загальна) – творення локальних маршрутів допомоги
- Розвиток специфічних тематичних програм мережевої взаємодії (наприклад, щодо аутизму, післяпологової депресії та ін.)
- Навчання фахівців із партнерських закладів
- Координація допомоги щодо конкретних дітей/підлітків/родин
- Організація подій у громаді

Складові мережі

- Первинна медична ланка
- Освітні заклади
- Соціальні служби
- Інші сфери (Церква, спортивні та творчі гуртки, рекреація, Пласт та ін.)
- Спеціалізована медична ланка
- Ювенальна пробація
- Центри психічного здоров'я (загальні)
- Спеціалізовані амбулаторні програми у сфері охорони психічного здоров'я дітей та молоді (напр., для дітей з розладами спектру аутизму)
- Психіатричні дитячі стаціонари
- Служба охорони психічного здоров'я дорослих
- Та ін.

Модель координованої функціональної взаємодії

- Превенція розладів та їх рецидивів
- Плекання психічного здоров'я
- Раннє виявлення та скерування
- Діагностика, психоедукація, планування допомоги
- Надання різних видів спеціалізованої допомоги
- Підтримка дітям з психічними розладами у середовищі (сім'ї, закладах освіти та ін.)
- Підтримка дітей та родин, що опинилися в складних життєвих обставинах
- Підтримка дітей та молоді, що є в конфлікті із законом
- Та ін.

**ДІТИ ТА
МОЛОДЬ
ТА ЇХ
РІДНІ**

**Дитячі психіатри
(загальні амбулаторії)**

Діагностика. Психоедукація.
Скерування за психосоціальною
допомогою. Фармакотерапія.
Супровід.

Центри психічного здоров'я

Діагностика
Психоедукація
Фармакотерапія
Психосоціальна допомога
Терапія супутніх розладів
Підтримка освітнім закладам

Соціальні служби

Виявлення і скерування
Психосоціальна допомога

Освітні заклади

Виявлення і скерування
Навчання
Психосоціальна допомога
Терапевтичні втручання в школі

Сімейні лікарі

Виявлення і скерування
за належними формами
допомоги
Моніторинг і супровід

Громада

Підтримка
Просвіта

Локальний маршрут допомоги

- Описує локальну взаємодію у мережі щодо організації допомоги дітям та молоді зі специфічною проблемою/розладом
- Описує «хто що робить»
- Описує реалізацію науковообґрунтованих протоколів допомоги та превенції на різних рівнях та ланках мережі
- Описує також специфічні цілі просвітництва
- Затверджений і погоджений «мережею» на локальному рівні
- Пов'язаний зі специфічними локальними завданнями та планом дій

Див. приклад: Опис проекту локального маршруту допомоги дітям з ГРДУ, дітям з РСА

Приклад пропонованого локального маршруту допомоги дітям з ГРДУ

Локальні проекти і програми

- На основі локальних потреб і взаємодії потрібно формувати локальні тематичні програми
- Такі програми можуть мати підтримку локальних бюджетів чи грантових програм
- Вони можуть бути ефективним способом розбудови мережевої взаємодії
- За умови грамотного планування, вони можуть вести до швидких та значимих результатів у забезпеченні належної допомоги дітям зі специфічними розладами та проблемами

Приклад: регіональна програма щодо проблеми ГРДУ

- Ціль 1: забезпечення раннього виявлення і вчасного скерування дітей з ГРДУ за допомогою
- План дій:
  - Виготовлення просвітницьких буклетів, відео, інформаційного сайту і т.д.
  - Просвітництво у громаді
  - Просвітництво і навчання фахівців в закладах освіти, первинній медичній ланці
- Ціль 2: організація ефективної допомоги дітям з ГРДУ
- План дій:
  - Навчання педагогів застосування специфічних методів навчання і керування поведінкою дітей з ГРДУ
  - Навчання психологів (шкільних, дошкільних, соціальних центрів, центрів психічного здоров'я) методам консультування батьків дітей з ГРДУ (методика позитивного поведінкового керівництва)
  - Організація батьківських шкіл (для батьків дітей з ГРДУ – при закладах освіти, соціальних центрах, центрах психічного здоров'я та ін.)
  - Онлайн-батьківська школа
  - Видання книги/посібника для батьків
  - Навчання дитячих психіатрів та неврологів специфічних аспектів діагностики та фармакотерапії ГРДУ згідно сучасних протоколів

Підсумки

- Розвиток мережевої взаємодії та локальних програм потребує інвестиції часу, коштів, людських ресурсів – та воно того варте!
- Потребує планування – бо роботи багато, а ресурси обмежені і потрібно балансувати з виконанням інших функцій центру
- Потребує розвитку локальних інтердисциплінарних робочих груп, «комітетів» щодо охорони психічного здоров'я дітей та молоді
- Базується на стосунку!
- Важливі послання, які плекають свідомість і цінності співпраці «В мережі – усі важливі, кожен має неповторну функцію і роль!», «Ми можемо зробити це лише разом!», «Психічне здоров'я дітей важливе!»

8

РОЗВИТОК
ТЕРАПЕВТИЧНИХ
ПРОГРАМ

«Професійність і турбота – дві ключові цінності у наданні фахової допомоги...»

Надання допомоги дітям, молоді та їх рідним

1. Обстеження, представлення інформації, скерування
2. Надання допомоги: різного роду втручання, супровід, попередження рецидивів
3. Координація допомоги в мережі
4. Програми підтримки батькам (батьківські школи, групи взаємодопомоги, зустрічі для батьків і т.д.)
5. На основі «внутрішнього протоколу», який організовує роботу команди

Основні види допомоги

1. Обстеження, представлення інформації, скерування
2. Надання допомоги: різного роду втручання, супровід, попередження рецидивів
3. Координація допомоги в мережі
4. Програми підтримки батькам (батьківські школи, групи взаємодопомоги, зустрічі для батьків і т.д.)
5. На основі «внутрішнього протоколу», який організовує роботу команди і який побудований на основі міжнародних протоколів

Діагностичні послуги

1. Обстеження згідно сучасних міжнародних стандартів
2. Представлення даних обстеження, пояснення наявних проблем та рекомендованих форм допомоги.
3. Скерування, при потребі, на додаткові методи обстеження

Фармакотерапія

- на основі діагностики та наявності показів згідно сучасних протоколів
- на основі пояснення дії медикаментів, ефективності, можливих симптомів побічної дії
- на основі спільного рішення, зваживши усі "за" і "проти"
- з індивідуальним підбором препарату та дози
- з моніторингом безпечності та ефективності застосування

Психотерапія

- на основі діагностики та наявності показів того чи іншого методу згідно сучасних протоколів
- когнітивно-поведінкова терапія є основним методом допомоги згідно протоколів щодо тривожних розладів, депресії, посттравматичного стресового розладу
- Якість психотерапії визначається освітою фахівців, їх акредитацією у методі згідно міжнародних стандартів
- Супутній супервізійний супровід
- Відкритість до застосування усіх науковообґрунтованих підходів, відсутність преференцій щодо того чи іншого методу, відданість науці та інтересам клієнта

Допомога дітям з порушеннями психологічного розвитку

- Логопедичні та педагогічні втручання
- Поведінкова терапія
- Сімейна ігрова терапія
- Тренінг соціальних навичок
- VIT (відеотренінг спілкування)
- Психологічний супровід батьків та усієї родини
- Медикаментозна терапія (при потребі)
- Супровід процесу соціальної інтеграції в заклади освіти

Залучення батьків

- Психоедукація
- Поведінкова терапія і супровід
- Залучення в терапію як ко-терапевтів
- Батьківські школи
- Подружня терапія (за потреби)
- Індивідуальна терапія батькам за наявності показів (напр., психічний розлад у батьків)
- Групи взаємопідтримки батьки для батьків (наприклад, батьків дітей з аутизмом)
- Та ін.

Надання допомоги має регулюватися науковообґрунтованими протоколами

1. Важливо організувати допомогу відповідно до сучасних міжнародних стандартів і відповідно вибрати джерела, які є у переліку визнаних джерел протоколів МОЗ.
2. Відповідно важливо мати лаконічні «внутрішні» протоколи, які організовують надання послуг у центрі відповідно до визнаних міжнародних протоколів
3. Важливо знати, які послуги, з рекомендованих протоколами, ви можете зараз надати, а щодо яких необхідно скерувати у інші заклади та до інших фахівців
4. Важливо на основі аналізу можливості втілити протоколи розвивати програму навчання фахівців
5. Важливо моніторити дотримання протоколів

РЕКОМЕНДУЄМО ОПИРАТИСЯ НА БРИТАНСЬКІ ПРОТОКОЛИ NICE!

Вибір джерела міжнародних протоколів

1. Важливо, щоби ці протоколи були опрацьовані для дітей і молоді
2. Важливо, щоби протоколи регулярно оновлювалися
3. Важливо, щоби ці протоколи були не лише для первинної ланки, але й для усього комплексу допомоги
4. Важливо, щоби вони мали посилання на відповідні наукові дослідження, де можна знайти більше інформації
5. Важливо, щоби вони включали зрозумілі алгоритми допомоги

ПРИКЛАД: БРИТАНСЬКІ ПРОТОКОЛИ NICE – www.nice.co.uk

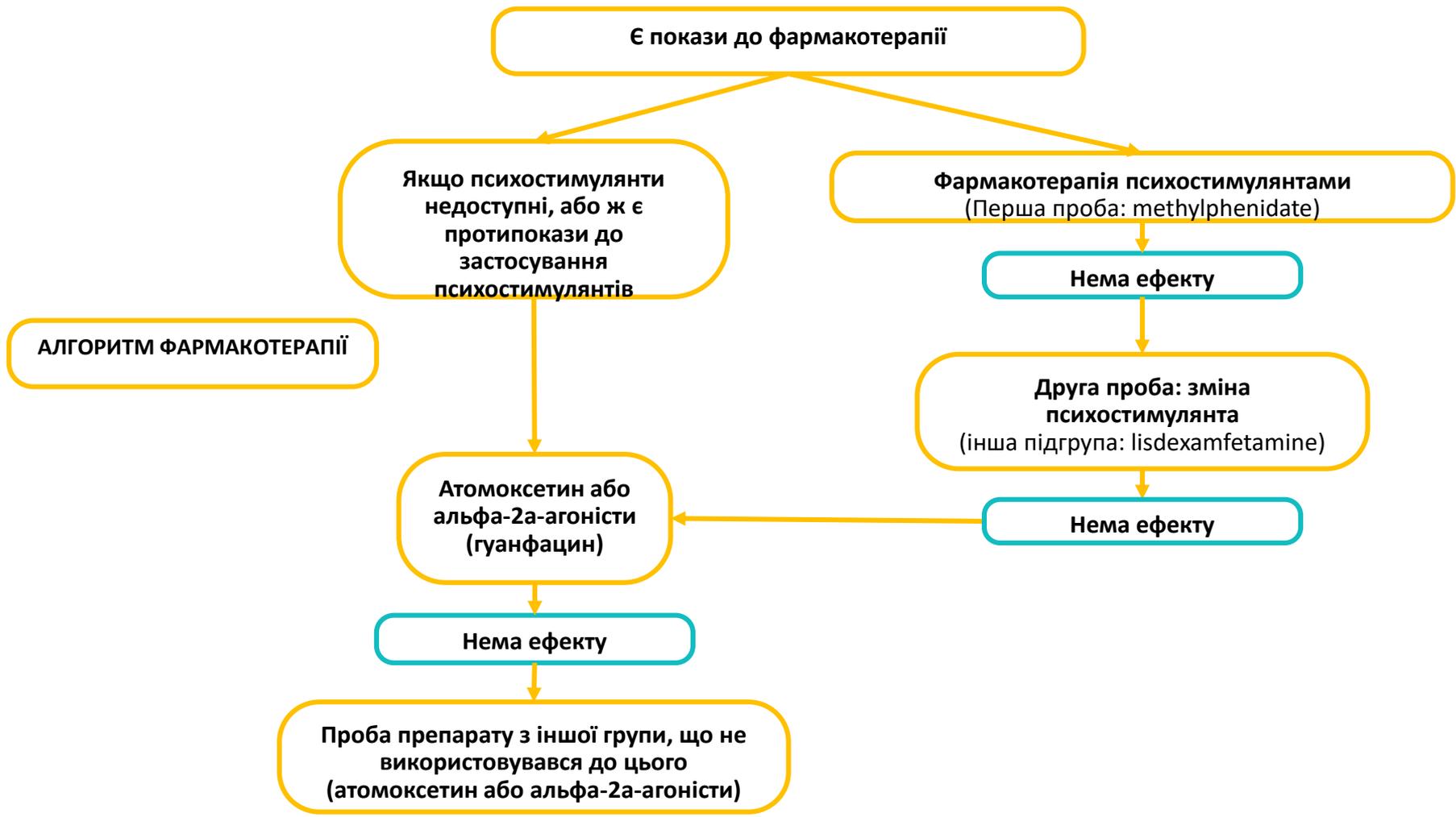
Загальна структура внутрішнього протоколу

- Загальні принципи
- Просвітництво
- Діагностика
  - Діагностичні критерії
  - Процес діагностики
  - Використання діагностичних шкал
  - Додаткові інструментальні обстеження
  - Диференційна діагностика
  - Діагностика коморбідностей
- Психоедукація та спільне планування допомоги
  - Ключові послання
  - Інформаційні ресурси для батьків, дітей та молоді
- Модель допомоги у «Колі сім'ї»
  - Загальний огляд моделі допомоги
  - Графічний алгоритм
  - Специфічні компоненти допомоги
  - Менеджмент супутніх проблем та розладів
  - Засоби моніторингу ефективності допомоги
- Мережева співпраця і зв'язок з локальними маршрутами допомоги
- Подальший супровід: менеджмент рецидивів, превентивні втручання та плекання психологічного розвитку та благополуччя

Див. приклад – внутрішні протоколи «Кола сім'ї»

Приклад: графічний алгоритм протоколу «Кола сім'ї» щодо допомоги дітям з ГРДУ

Приклад: графічний алгоритм протоколу «Кола сім'ї» щодо фармакотерапії при ГРДУ

Розвиток спеціалізованих програм

- Після загального налагодження процесів важливо налагоджувати спеціалізовані програми допомоги дітям та молоді зі специфічними проблемами
- Розвиток цих програм пов'язаний з розвитком специфічних протоколів допомоги та навчання фахівців відповідним методикам
- Під ці програми можуть формуватися «підкоманди» фахівців
- Розвиток цих програм може включати цілісний план дій, який включає і просвітництво, і мережеву взаємодію, і розвиток специфічних форм допомоги

Приклади спеціалізованих програм

- ГРДУ
- Розлади спектру аутизму
- Депресія
- Тривожні
- Розлади харчової поведінки
- ПТСР
- І т.д.

— Приклад програми: діти з ГРДУ —

- Навчання фахівців центру у даній тематиці
- Просвітництво – вчителі молодшої школи
- Мережева взаємодія – «ЛОКАЛЬНІ МАРШРУТИ» сімейні лікарі – дошкілля – школа – сім'я – фахівці центру - ....
- Надання допомоги
  - Діагностика ГРДУ – представлення інформації батькам і дитини
  - Лікування: медикаменти, поведінкова терапія, психотерапія батькам і т.д.
  - Координація послуг: сім'я – фахівці центру – вчителі
  - Батьківська школа, групи взаємопідтримки батьків
- Превентивні програми:
  - Групові тренінги для дітей, батьківські програми, майнфулнес батьки-діти, театр для дітей і т.п.

9

РОЗВИТОК
ПРЕВЕНТИВНИХ
ПРОГРАМ

«Майбутнє — за програмами превенції і
плекання психічного здоров'я!»

Програми превенції і плекання психічного здоров'я

- Програми превенції зосереджені на запобіганні психічних розладів та попередженні рецидивів
- Програми промоції психічного здоров'я зосереджені на плеканні психологічного розвитку та благополуччя сім'ї та дитини
- Розвиток превентивних програм є вкрай важливий з огляду на їх ефективність та потенціал запобігти розладам
- Розвиток програм промоції є вкрай важливий з точки зору концепції «позитивного психічного здоров'я», важливості не лише фактору відсутності психічних розладів, але й підтримки психологічного «процвітання», благополуччя, особистісного розвитку, уміння плекати щасливе, змістовне, плідне життя у глибоких стосунках з іншими людьми

Додаткові аспекти

- Ці програми ведуть до розширення кола користувачів послуг центру, будують спільноту, дозволяють у даному середовищі поширювати просвітницьку інформацію, залучати учасників до того, щоби вони були «агентами» з просвіти
- Ці програми долають стигму щодо звернення в центр, роблять ідентичність центру пов'язаною не лише з лікуванням психічних розладів, але й інтегрують в неї ширше завдання плекання особистісного розвитку, зміцнення ресурсів родини і т.д.
- Розвиток цих програм вимагає також освіти фахівців у доказових превентивних методиках (напр., майндфулнес, батьківські школи та ін.)
- Розвиток цих програм вимагає залучення ефективних підходів соціального маркетингу та реклами, оскільки попри їхню цінність, можуть бути певні упередження щодо участі в такого роду програмах

Можливі програми

- Батьківські школи (загальні, зосереджені на вікових етапах чи специфічних викликах – напр., для вагітних, для прийомних батьків, для батьків дітей з хронічними соматичними розладами і т.д.)
- Групи особистісного розвитку (зосереджені на розвитку емоційної компетентності, соціальних навичок та ін.) для дітей і молоді
- Групи/студії творчого розвитку: театральна студія, методи арт-терапії та ін.
- Клуб для молоді
- Групи майндфулнес для дітей, для батьків, для батьків і дітей
- Групи особистісного розвитку для дорослих
- «Школи» для подружніх пар
- Та ін.

10

НАЛАГОДЖЕННЯ
ПРОЦЕСІВ

«Відкриття центру – є лише початком.
Попереду щоденна праця його розвитку та
творення...»

Налагодження процесів роботи центру

1. Організація роботи команди
2. Опрацювання та опис базових процедур і політик
3. Посадові обов'язки, розподіл ролей
4. Робота реєстратури
5. Ведення документації
6. Диджиталізація процесів
7. Етичні стандарти та їх втілення (конфіденційність та ін.)
8. План розвитку: цілі, завдання і т.д.
9. Менеджмент
10. Моніторинг і зворотній зв'язок

Базові процедури і політики

- Організації первинних прийомів
- Процедура надання послуг
- Ведення документації
- Використання кабінетів і інвентаря
- Роботи команди
- Етичний кодекс
- Забезпечення конфіденційності
- Кризової допомоги
- Надання фінансової знижки та/або безоплатних послуг
- Розгляду скарг і вирішення конфліктних ситуацій
- Моніторингу ефективності
- Турботи про себе і колег та захисту від вигорання
- Підтримки професійного розвитку
- Та ін.

Диджиталізація та вихід онлайн

- Налагодження техніки і мережі (комп'ютери, інтернет та ін.)
- Онлайн-реєстрація на консультацію
- Електронна система ведення документації та менеджменту процесів (кабінети, графіки та ін.)
- Вебсайт
- Присутність у соціальних мережах
- Інформація в гугл-пошуку, на картах і т.д.
- Телеклініка: консультування онлайн
- Онлайн продукти (батьківська школа та ін.)

Розвиток корпоративної культури

- Стиль стосунку з батьками та дітьми, культура поваги і доброзичливості, неосудливість щодо клієнтів центру
- Культура творення спільноти
- Культура партнерства і співпраці
- Культура любові до науки, навчання, розвитку
- Культура якості
- Культура вдячності і святкування життя
- Традиції і «звички» команди (напр., приходити на роботу трішки завчасно, приносити щось до спільного столу, ранкова кава з колегами, святкування свят і днів народжень і т.д.)
- Еко-уважність
- І т.д.

«Майбутнє розвитку сфери охорони психічного здоров'я в Україні великою мірою залежатиме від розвитку фахової спільноти і командного лідерства. Спільнотні центри психічного здоров'я мають унікальний потенціал стати тим простором, у якому розвиватимуться фахівці, творитимуться сильні команди і натхненні лідери...»

The background features a graphic of several concentric teal circles of varying thicknesses, some of which are broken or incomplete, creating a dynamic, circular pattern.

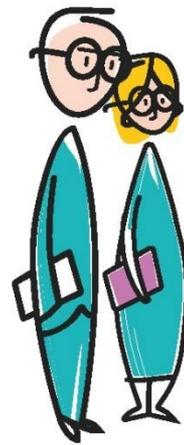
ЦЕНТР «КОЛО СИМ'І»

М. ЛЬВІВ, ВУЛ. ЯРОСЛАВЕНКА 21

ТЕЛ. 098-559-65-21

KOLO.SIMJI@GMAIL.COM

WWW.K-S.ORG.UA

КОЛО(С)СІМ'І
Центр здоров'я та розвитку

ПРОФЕСІЙНІСТЬ

ТУРБОТА

ПАРТНЕРСТВО